

Fratelli tutti: un món divers, basat en la fraternitat.

Dll, 5/10/2020 per El Bon Pastor

[El Bon Pastor](#)

La vigília de la festa de sant Francesc, el dia 3 d'octubre de 2020, dissabte, el Papa que porta el nom del sant d'Assís ha triat aquest lloc per signar l'encíclica *Fratelli tutti* (= FT), la tercera del seu pontificat. No ha estat una visita anecdòtica, sinó plena d'intenció. En el segle XIII, Francesc sorgeix en un moment de crisi, en un món assedegat de canvis eclesials i esquinçat per l'heresia càtara que el papa Innocenci III intentarà combatre amb una croada de trist record. En el segle XXI, l'any de la pandèmia, el 2020, el papa Francesc fa sentir la seva veu de líder moral de la humanitat, en un món malalt i en crisi que davant la malaltia global tendeix a replegar-se sobre si mateix i es remou en la incertesa i la manca de futur. Sense lideratges forts a nivell mundial, en un escaquer que es debat entre populismes i liberalismes –així parla l'encíclica (FT 155-169)–, aquesta s'adreça a un món que es planteja moltes preguntes però que segurament no acaba de saber com enfocar les respostes.

El papa Francesc proposa tres camins majors que tenen un denominador comú i que integren un seguit de missatges i propostes que el Papa ha impulsat en els seus set anys i mig de pontificat.

Comencem pel denominador comú. El document papal és una encíclica «social» que s'inscriu en la Doctrina Social de l'Església, és a dir, en el pensament i l'acció social que l'Església duu a terme, amb la intenció d'il·luminar la realitat humana a la llum de l'Evangeli i de la Tradició, incloent-hi en un lloc preferent el Magisteri, un dels elements d'aquesta Tradició. Així ho havia fet el Papa en la seva segona encíclica, *Laudato si'*, dedicada a la «cura de la casa comuna», en la qual Francesc dialogava amb Bartomeu, el patriarca de Constantinoble, i amb la teologia ortodoxa de la creació. Ara, en la *Fratelli tutti* el Papa dialoga amb el gran imam d'Al Azhar (el Caire), Ahmad Al Tayyeb, amb qui va signar el febrer de l'any passat a Abu Dhabi el «Document de la fraternitat humana per la pau mundial i la convivència comuna» (vegeu FT 5).

El diàleg del Papa amb el màxim representant de l'islam sunnita es concreta sobretot en el darrer capítol de l'encíclica (vegeu FT 271-285), titulat «Les religions al servei de la fraternitat en el món». Tanmateix, en els set capítols restants allò que domina és la visió que el Papa té de l'Evangeli social, de la bona nova que ha de permeabilitzar la col·lectivitat humana i cada persona en particular –i que cal introduir en la predicació i la catequesi. D'una certa manera podríem dir, amb el llenguatge de Francesc d'Assís, que el Papa proposa la *forma vitae Evangelii* sobre la qual cal construir el món en aquest moment de la història. La qüestió de fons de l'encíclica és la mirada global sobre el món i la clau que pot convertir-lo en un món obert. Aquesta clau és la fraternitat i l'amistat social, derivades directament de l'Evangeli de Jesús. Tal com llegim en Mt 23,8, «tots vosaltres sou germans».

El primer camí és, doncs, el de la fraternitat universal i el de l'amistat social, definidor del document. En la presentació de l'encíclica feta al Vaticà el mateix dia 3 d'octubre a la tarda, Andrea Riccardi va subratllar que la fraternitat és «el camí

senzill i essencial», que s'ofereix a un món immers en la confusió i el desorientament. Es tracta d'un camí de fondes arrels cristianes. N'hi ha prou de recordar que la comunitat cristiana és anomenada «fraternitat» en la Primera carta de Pere (2,17; 5,9) i que en el segon d'aquests textos es parla d'una fraternitat comunitària universal, estesa arreu del món. De manera semblant, l'encíclica contempla el món a la llum de la fraternitat, la qual és concebuda com l'horitzó d'esperança que hauria d'assenyalar el futur de la nostra humanitat.

En efecte, el repte que es dibuixa en aquest moment de la història, immersos com estem des de 2007-2008 en una crisi econòmica inacabable, ara del tot agreujada per la irrupció del coronavirus, és el de fer possible que tots siguem germans i germanes, els uns dels altres, sense excepció. Les diferències ètniques, socials, econòmiques, religioses, ideològiques han de passar pel sedàs de la fraternitat. D'aquesta manera es podrà arribar a una «amistat social que integri tothom» (FT 180). L'amor fratern no pot quedar tancat en un petit grup o sector, en un país o territori, no pot quedar reclòs en persones pertanyents a una mateixa classe social o adscrites a una determinada església cristiana. Els qui observen les pràctiques de la religió –i potser se'n vanen, com fa el fariseu de la paràbola– haurien de ser els primers a entendre i viure la fraternitat.

La fraternitat és un dels grans ideals del missatge cristià i també de la modernitat, que forma part de la tríade emblemàtica de la Revolució francesa: *liberté, égalité, fraternité* (vegeu FT 103-105). Òbviament, la fraternitat no és un qüestió de *fair play*, ni d'un simple respecte de les llibertats individuals. El Papa insisteix que la fraternitat inclou la voluntat de practicar-la i fer servir el diàleg, gràcies al qual podem descobrir l'altre.

Tanmateix, la fraternitat és un dels ideals que el món global posa en perill. Les grans paraules es liquen perquè es perd el sentit de la història. La profunditat del passat i del futur queda reduïda a un trist i angoixant present, que es resol en una atenció desmesurada al propi «jo», a les seves volàtils necessitats i als seus esclavitzants desigs. En les pàgines dedicades a les ombres creades per la pandèmia (FT 32-36), el Papa constata que hem viscut sense gestos de fraternitat en un món que, per mor de la malaltia, quedava tancat i confinat, sobretot interiorment. El confinament físic és expressió d'un confinament més dur, que afecta la manera de viure i la capacitat de trobar-se un mateix i amb els altres. Tots hem estat, i som, a la mateixa barca, i hem descobert que ningú no se salva sol, ni tan sols aquells que posseeixen mitjans que, aparentment, els permetrien de viure aïllats. Però el qui s'aïlla en la seva particular torre d'ivori opta per un estil de vida sense interès, en el qual la pregunta per l'altre és absent i, de vegades, és vista com una nosa.

Per això, el segon camí que proposa l'encíclica rau en el pas d'un món tancat a un món obert. L'alternativa és entre una sola humanitat, amb la consciència que som «caminants amb la mateixa carn humana» (FT 8), i el globalisme, que és una visió esbiaixada de la globalització, en el qual es produeix una minva de «la visió comunitària de l'existència» (FT 12). La pràctica activa de la fraternitat universal fa descobrir els pobres i malalts com els «germans més petits» (Mt 25,40). Estar al costat dels qui passen necessitat és el primer pas per a viure una fraternitat de gran voltatge, no una fraternitat menuda que quedés reduïda al petit grup autoreferencial. L'Església és una fraternitat universal perquè dins d'ella, siguin on siguin i visquin on visquin, hi caben tots els éssers humans, tots els qui jeuen a la vora del camí ferits i malmenats (FT 56-86). Cal obrir el món a l'Evangelí dels

pobres, i això ho farà una Església que segueixi les benaurances evangèliques en el fons i en la forma.

Quan el Papa parla d'una «amistat social que integri tothom» (FT 180), es refereix a una humanitat que construeix la civilització de l'amor i que fa servir l'arma del diàleg, mai la violència i la confrontació, sempre el perdó. En aquest sentit, la «violència verbal» es converteix en un càncer social, una manera de fer que corromp l'ànima de les societats contemporànies (FT 44). I en aquest punt els dirigents polítics semblen sovint una llavor que és de jull i no de blat. Cert, hi ha una «política millor», que és absolutament necessària i que és reivindicada per l'encíclica (FT 154-197), però el punt fonamental és la moralitat pública que s'ha de caracteritzar per la justícia i la veritat, tant en els estaments legislatius i executius com, sobretot, en els estaments judicials. Aquesta moralitat ha d'incloure la dimensió econòmica i, en particular, la dimensió social de la propietat (FT 118-127). Els béns d'aquest món no poden ser una eina de separació que els vinculi a un ús privat i privatiu, legalment justificat però moralment insuficient i fins i tot culpable. En efecte, no és just que la riquesa dels uns comporti la pobresa dels altres. No podem parlar d'integració social si la pobresa i la fam, la guerra i la misèria assetgen tants milions de persones, entre els quals els migrants, que, malgrat les aparences, són un «element de futur» de les nostres societats (FT 40).

El tercer camí queda explicitat en el darrer capítol, dedicat a les religions al servei de la fraternitat (FT 271-285). Aquí ressona amb força l'amistat del papa Francesc amb Al Tayyeb. Els encontres que han tingut han manifestat que el cristianisme i l'islam han deixat els camins antics de la lluita fratricida i han entrat en la via del diàleg. L'esperit d'Assís, iniciat pel papa sant Joan Pau II (1986) i continuat posteriorment en les trobades Homes i Religions i la Pregària per la Pau, que organitza anualment la Comunitat de Sant'Egidio, ha anat esmussant una llarga història de desencontres. La pau s'ha començat a imposar a la guerra, i ja no es pot parlar de guerra de religions –tot i els conflictes encara existents, que sovint tenen una arrel no religiosa i en els quals la religió tendeix a servir d'excusa per amagar altres interessos.

L'any 2013 el Papa escrivia: «Cada un de nosaltres és cridat a ser un artesà de la pau, unint i no dividint, extingint l'odi i no atiant-lo, obrint els camins del diàleg i no aixecant nous murs» (citada en FT 284). Aquest és l'esperit que es va viure l'any passat a Abu Dhabi entre el Papa i Al Tayyeb. En aquella ocasió es va proclamar que les religions no poden dur a «sentiments d'odi i hostilitat», de violència i de vessament de sang, i que, quan ho fan, es desvien de la seva naturalesa pròpia i són manipulades (FT 285). El nom de Déu és pau, i aquest nom ha de ser reverenciat i honorat, no se'l pot prendre en va. Així ho han entès Luther King, Desmond Tutu i Ghandi, citats pel Papa en l'encíclica (FT 286). Així ho va entendre el beat Carles de Foucauld, el «germà universal», que va viure la fraternitat cercant de ser amic de tothom, començant pels més pobres dels musulmans entre els quals vivia i va sofrir una mort martirial.

L'encíclica *Fratelli tutti* és un gran resum del magisteri del papa Francesc i l'expressió del seu somni d'un món divers, basat en la fraternitat. En aquest temps de replantejament del sentit de l'existència i en el difícil context de la pandèmia, la veu del Papa brolla de l'Evangeli i orientarà tothom qui somiï en un món nou i renovat. Com el mateix Papa escriu al començament del document, «(cal) una fraternitat oberta, que permeti de reconèixer, valorar i estimar cada persona més

enllà de la proximitat física, més enllà del lloc de l'univers on hagi nascut o visqui»
(FT 1).

Que el Senyor ens hi ajudi!

Armand Puig i Tàrrach

Rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià